чутливого спілкування. Для слідчих та правоохоронців цей перелік доповнюється специфічною підготовкою до роботи в умовах стресу та підвищеної небезпеки.

На мою думку, одним із ключових аспектів вдосконалення юридичної освіти в умовах воєнного стану є поглиблення її практичного спрямування. Студенти мають отримувати досвід роботи з реальними правовими кейсами ще під час навчання. Цьому сприятимуть юридичні клініки, стажування в правоохоронних органах, адвокатських об'єднаннях та правозахисних організаціях, а також проведення модельних судових засідань, тренінгів, детальний аналіз судової практики та залучення до викладання практикуючих юристів. Такий підхід забезпечує формування професійної впевненості та усвідомлення відповідальності за прийняті правові рішення.

Отже, війна наочно продемонструвала, що якість юридичної освіти прямо впливає на спроможність фахівця діяти в умовах кризи та нестандартних викликів. Сьогоднішній студент-правник має орієнтуватися в міжнародному гуманітарному праві та стандартах прав людини. Важливими навичками є робота з доказами, критичне мислення, ефективна комунікація та вміння ухвалювати виважені рішення. Попри це, фундаментальні знання залишаються незмінними. На моє переконання, ключова мета сучасної правничої освіти – навчити майбутнього юриста переходити від простого знання норми до розуміння того, як застосувати її на практиці. Саме такий підхід дозволить виховати фахівців, здатних працювати в умовах воєнного часу, долучатися до відновлення правопорядку та забезпечувати дієвий захист прав людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Константінов С. Ф. Юридична освіта та підготовка правників в умовах воєнного стану. Нове українське право. 2023. № 2. С. 98–103. DOI: https://doi.org/10.51989/NUL.2023.2.12.

2. Мусієнко А. В., Жук А. М. Актуальність критичного мислення в професійній діяльності юриста під час агресії Росії проти України. DICTUM FACTUM. 2023. № 2 (14). С. 148–152. DOI: https://doi.org/10.32703/2663-6352/2023-2-14-148-152.

3. Биков О. М., Матірка Б. А. Діяльність юристів в умовах воєнного стану в Україні. Legal Bulletin. 2024. № 14. С. 58–66. DOI: https://doi.org/10.31732/2708-339X-2024-14-A8.

4. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 «Право» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 20.07.2022 № 644.

5. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 «Право» для другого (магістерського) рівня вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 20.07.2022 № 643.

Кухарська Д.Г., здобувач
Науковий керівник: Острогляд О.В.
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний університет «Житомирська політехніка»

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ МЕЖІ ВОЛОДІННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання володіння зброєю не є новим для України. Але із введенням воєнного стану воно стало актуальнішим та отримало підвищений інтерес громадян. Згідно з оприлюдненими, тодішнім міністром цифрової трансформації України, результатами опитування щодо ставлення українського суспільства стосовно володіння зброєю, виявилось, що близько 59% українців підтримують таку ідею, за умов дотримання вимог законодавства станом на 2022 рік [1]. Цей показник свідчить про те, що даний аспект та правове регулювання цієї сфери привертає значну увагу українського суспільства. Пов'язано це, в першу чергу, зі змінами, яких зазнає законодавство в умовах повномасштабного вторгнення. Унаслідок нововведень люди отримали додаткові права на володіння зброєю. Через це потреба у розмежуванні правомірного та неправомірного володіння вогнепальною зброєю зросла.

Для того, щоб визначити у яких випадках володіння вогнепальною зброєю є законним, а у яких воно може стати кримінальним правопорушенням потрібно проаналізувати чинне законодавство, що регулює відповідні правовідносини. Перед аналізом кримінального законодавства необхідно з'ясувати зміст поняття «володіння». Відповідно до положень ч.1 статті 317 Цивільного кодексу України право володіння є однією зі складових частин права власності. При цьому кодекс не містить загального, збірного визначення, але за його змістом під володінням розуміється тримання майна особою [2].

Що стосується грані між законним та незаконним володінням вогнепальною зброєю в умовах сьогодення, то чинний Кримінальний кодекс України описує, коли володіння зброєю виходить за встановлені законодавчі рамки. Відтак, у Кодексі міститься ч.1 ст. 263, диспозиція якої передбачає кримінальну відповідальність за носіння, зберігання, передачу чи збут зброї без належного дозволу. При цьому стаття містить виняток щодо гладкоствольної мисливської зброї, за зберігання, придбання, передачу та збут якої без дозволу кримінальної відповідальності не встановлено. Також у ч.3 цієї ж статті зазначається, що особа, яка здала органам влади зброю відповідальності не підлягає. Крім того, після введення режиму воєнного стану Кодекс доповнили статтею 43-1, частина третя, якої передбачає виключення кримінальної протиправності діяння за застосування зброї відносно осіб, які здійснюють збройну агресію проти України. Фактично ця стаття породжує право громадян захищати незалежність та територіальну цілісність України без кваліфікації даних дій як кримінального правопорушення, за умови якщо воно не містить ознак катування та інших порушень [3]. Все це означає, що у межах Кримінального кодексу володіння зброєю є правомірним, якщо при відповідних діях, зокрема носінні та зберіганні особа має передбачений на зброю дозвіл. А її володіння і застосування буде вважатись правомірним за умов відсічу збройної агресії.

Окремої уваги заслуговує проєкт закону «Про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї», який був поданий ще у далекому 2020 році, народним депутатом Ігорем Фрісом. Ця законодавча ініціатива стала спробою закріпити правове регулювання обігу вогнепальної зброї серед цивільних громадян у формі єдиного закону. Проєкт мав би врегулювати питання обігу цивільної зброї, зокрема закріпити базові права та обов'язки у сфері володіння нею [4]. Водночас деякі органи державної влади висловили значну кількість зауважень і пропозицій, та наголосили на необхідності доопрацювання проєкту. Зрештою, законопроєкт так і не було ухвалено [5]. Відповідно нормативно-правового акта, який би врегулював сферу обігу зброї серед цивільних осіб не створили.

До повномасштабного вторгнення правомірне володіння зброєю регулювалось Інструкцією МВС № 622 від 21.08.1998, а неправомірне, так само встановлювалось нормами Кримінального кодексу України. Ця інструкція, зокрема встановлювала порядок видачі дозволів на придбання, перевезення, зберігання та носіння вогнепальної зброї [6]. Вона є чинною і донині. Проте з огляду на унормування законодавства відповідно до умов та потреб, які виникли у зв'язку з повномасштабним вторгненням, її аналізу не достатньо, щоб зрозуміти механізм правомірного володіння зброєю.

Відтак, в умовах повномасштабного вторгнення законодавство у сфері володіння зброєю зазнало змін, зокрема з'явились спеціальні нормативно-правові акти, що передбачили додаткові підстави володіння вогнепальною зброєю цивільними особами. Цивільні особи отримали додаткову можливість володіти та користуватися зброєю у рамках ЗУ «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України». З метою участі у відсічі збройної агресії рф та при знаходженні зброї з подальшим її декларуванням. Однак такий дозвіл встановив певні умови та обмеження, порушення яких може призвести до настання кримінальної відповідальності. Одним із таких обмежень є те, що цивільна особа має зобов'язання здати отриману чи знайдену задекларовану зброю протягом 90 днів із дня коли воєнний стан закінчився [7]. Тому важливим аспектом є те, що володіння зброєю в умовах воєнного стану ще не передбачає автоматичного виникнення права власності на неї та постійного володіння нею.

Показовою для розмежування правомірного і неправомірного володіння зброєю є правова позиція Касаційного кримінального суду, викладена у справі № 752/10819/23. Ця постанова яскраво ілюструє наявну проблему у співвідношенні положень ЗУ «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» та статті 263 Кримінального кодексу України. Суд дійшов висновку, що самого лише посвідчення та характеристики не достатньо для того, щоб підтвердити активну діяльність та членство у формуванні територіальної громади. З огляду на що, їх наявність не створює права носити вогнепальну зброю без відповідного дозволу [8]. Ця справа свідчить про те, що громадяни неправильно інтерпретують законодавство і не розмежовують законне і незаконне володіння зброєю. Відповідно, у цій справі вирок виносився саме в рамках кримінального судочинства, незважаючи на приналежність особи до формувань територіальної громади.

Таким чином, між правомірним володінням та кримінально-караним діянням існує тонка межа. Тому при визначенні, що є законним, а що є незаконним володінням необхідно враховувати як норми кримінального права, так і норми, що містяться у спеціалізованих нормативно-правових актах. Володіння вогнепальною зброєю супроводжується дотриманням цивільною особою встановлених правил її носіння, зберігання та перевезення. А правомірним володіння вважається доти, доки особа має відповідний дозвіл. У випадку, якщо цивільна особа порушує встановлене правило щодо носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї з дозволом може наступати кримінальна відповідальність. Водночас питання щодо створення закону, який би врегулював питання володіння зброєю цивільними особами на постійній основі, а не лише на період дії воєнного стану, залишається відкритим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Федоров М. Ставлення до володіння зброєю в Україні : результати опитування користувачів Дії. *Telegram*. 2022. URL: https://t.me/zedigital/2058 (дата звернення: 11.10.2026).
2. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 5 серп. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws (дата звернення: 11.10.2026).
3. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 18 верес. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ (дата звернення: 11.10.2026).
4. Про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї : проєкт Закону України від 06.11.2020 № 4335. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/ (дата звернення: 15.10.2026).
5. Проект Закону про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї. Кабінет Міністрів України : вебсайт. URL: https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-obih-tsyvilnoyi-vohnepalnoyi-zbroyi-ta-boyovykh-prypasiv-do-neyi (дата звернення: 15.10.2026).
6. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : Наказ МВС України від 21.08.1998 № 622 : станом на 19 лип. 2024 р. Офіційний вісник України. 1998. № 42. ст. 1574. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ (дата звернення: 11.10.2026).
7. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України : Закон України від 03.03.2022 № 2114-IX : станом на 25 листоп. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text (дата звернення: 12.10.2026).
8. Постанова Верховного Суду від 17.12.2024 у справі № 752/10819/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/123949334 (дата звернення: 12.10.2026).